РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Гасюк Н.В.
доцент;
Пуш О.М.
асистент,
Івано-Франківський університет Короля Данила

ВІДОБРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «SYSTEM» В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Мовна картина світу − це надзвичайно складне і багатогранне поняття, для якого характерна гнучкість, мобільність та миттєве реагування на зміни в мовному середовищі носіїв будь-якої мови. У світлі нашого дослідження концепту «system» нам особливо близька характеристика Л. Вайсгербера мовної картини світу як системи можливих змістів: духовних, які визначають своєрідність культури й менталітету окремої мовної спільноти, та мовних, які визначають існування і функціонування самої мови; системи, що створює однорідність мовної сутності та сприяє закріпленню мовної, а отже і культурної своєрідності бачення світу і його позначення засобами мови; системи, що існує в певній однорідній самосвідомості мовної спільноти і передається наступними поколіннями завдяки певному світобаченню, правилам поведінки, способу життя, закарбованим засобами мови [3, с. 78-113].

Метою цієї наукової розвідки є моделювання концептосфери «system» у мовній картині світу та показ вербалізації цього концепту у системі англійської мови через компонентний та дефініційний аналіз. Мета нашого дослідження реалізуватиметься вирішенням наступних завдань:

1) проведення дефініційного аналізу концепту «system» на основі англомовних тлумачних словників; 2) показ лексико-семантичного поля концепту «system»;

3) створення концептосфери «system».

Методи дослідження: дефініційний аналіз (опис компонентів лексичного значення концепту «system»); кількісний аналіз (для підрахунку домінантних компонентів); лексико-семантичний аналіз (для побудови лексико-семантичного поля даного концепту); компонентний аналіз (для створення концептосфери «system»).

Виклад основного матеріалу дослідження. Філософський енциклопедичний словник (під редакцією В. І. Шинкарука) подає наступне значення лексеми «система» (від грец. *поєднання,утворення*) – сукупність визначених елементів, між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія [4, с. 583]. Дане визначення присутнє у всіх британських та американських енциклопедичних словниках, обраних для дефініційного аналізу складових англійської лексеми «system». На нашу думку, дефініційний аналіз є важливим у виявленні сутності концепту, який ми досліджуємо. А. П. Бабушкін у статті

«Концепты разных типов в лексике и фразеологии и методика их выявления» пояснює, що «ідеальна сутність концепту вловлюється словом і дублюється у його визначенні» [5, с. 53-54].

Наше дослідження базується на основі 10 англомовних словників. Ми обрали для аналізу дані 10 словників, щоб визначити максимальну кількість слів-репрезентантів концепту «system». Дослідження показало, що всі десять компонентів лексичного значення «system» не були заявлені в жодному з перелічених англомовних тлумачних словників. Наявність розбіжностей пояснюється різними причинами, до прикладу, швидкі зміни в мові та підходи до укладання словників.

Для визначення домінантних компонентів поєднуємо два види аналізу: дефініційний та кількісний. Компоненти лексичного значення related parts, method та government, organization, administration бачимо у всіх 10 словниках. Тому це дає нам можливість стверджувати, що саме вони і є домінантними компонентами лексичного значення «system».

Використовуючи результати дефініційного аналізу, покажемо лексико-семантичне поле лексеми «system». О. О. Селіванова розглядає лексико-семантичне поле як парадигматичне об'єднання лексичних одиниць певної частини мови за спільністю інтегрального компонента значення [6, с. 281].

У відповідності до цих характеристик лексико-семантичне поле містить ядро (центр) та периферію. З. Н. Вердієва зазначає, що центр поля складається з одиниць, які мають інтегральне, загальне з ядром і між собою значення. Периферія поля складається з одиниць, що є найвіддаленішими за своїм значенням від ядра. Вони деталізують та конкретизують основне значення поля. Зазвичай периферійні елементи перебувають у зв'язку з іншими семантичними полями, утворюючи при цьому лексико-семантичну цілісність мовної системи [8, с.26]. Отже, до складу ядра входять найбільш вживані та визначені значення, а для периферії характерна невисока частотність вживання.

Базуючись на результатах дефініційного аналізу, ми можемо показати співвідношення між домінантними та периферійними компонентами на рисунку 1.

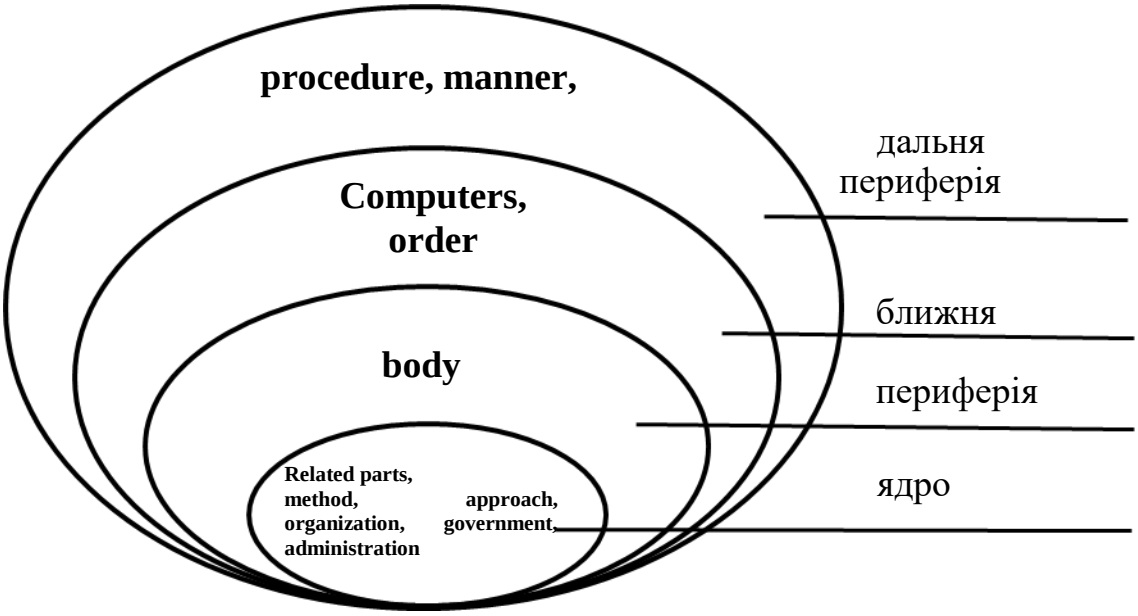

Рис. 1. Структура лексико-семантичного поля лексеми «system»

Ядром лексико-семантичного поля лексеми «system» слід вважати домінантні компоненти related parts, method та government, organization, administration, оскільки це дефініції із найвищою частотою вживання. Інші значення ми розташували у вигляді овалів, які віддалені від ядра у порядку зменшення частотності вживання. Так, дефініція body була заявлена в 9 із 10 аналізованих тлумачних словників, а дефініції computer, order − у 7 із 10 джерел. Тому ці компоненти, за визначенням

А. В. Бондарко, який пропонує поділ на «дальню» та «ближню» периферії [9; 72], ми віднесли до ближньої периферії. Дефініції procedure, manner заявлені тільки у 3 тлумачних словниках, тому їх слід віднести до дальної периферії.

Щоб розширити наші уявлення про релевантність лексеми «system» з іншими складовими відповідної концептосфери, ми проаналізували матеріали з Concise Oxford Thesaurus. За даними цього джерела до складу концепту «system» входить 21 лексема. На Рисунку 2 ми відобразили вербалізацію концепту досліджуваної лексеми.

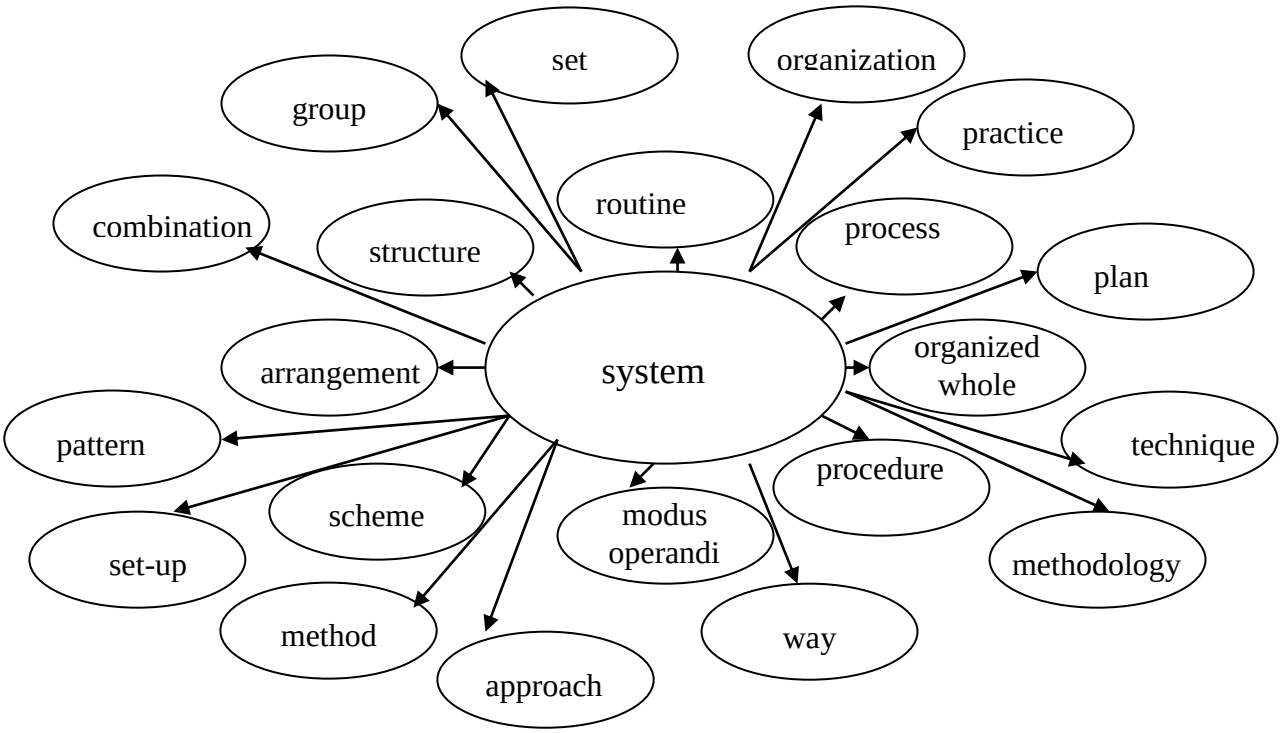

Рис. 2. Концептосфера «system»

Висновки і перспективи подальшого дослідження. У результаті проведеного дослідження нам удалося встановити, що концепт «system» представлений в мовній картині світу наступними лексемами: «approach», «structure», «method», «organization», «process», «arrangement», «administration», «procedure», «way». Кожна із лексем несе певне смислове навантаження, але може суттєво відрізнятися за частотністю вживання в різних мовних дискурсах.

Слід зауважити, що результати нашого дослідження не можна назвати такими, що не піддаються дискусії. Для більш глибшого аналізу ми

плануємо провести контрастивне порівняння концепту «system / система» в англійській та українській мовах, а також опрацювати дані декількох тезаурусів. Цікавим аспектом наступних досліджень ми також вважаємо аналіз вживання концепту «system/система» в політичному дискурсі.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф.С. Філософія мови: Історія лінгво-філософських вчень: Підручник / Ф.С. Бацевич. − К.: ВЦ «Академія», 2008. – 240 с.

2. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / Пер. с нем / В. Гумбольдт. − М.: ОАО ИГ «Прогресс», 2000. – 400 с.

3. Вайсгербер Й.Л. Родной язык и формирование Духа / Вайсгербер Й.Л. − [2-е изд.] − М.: Едиториал УРСС, 2004. – 232 с.

4. Філософський енциклопедичний словник (під ред. В.І. Шинкарука). Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАНУ. – К.: Абрис, 2002. − 751 с.

5. Бабушкин А.П. Концепты разных типов в лексике и фразеологии и методика их выявления / А.П. Бабушкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж: ВГУ, 2001. – С. 52-57.

6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля. – К, 2006. – 716 с.

7. Левицький В.В., Огуй О.Д., Кійко Ю.С., Кійко С.В. Апроксимативні методи вивчення лексичного складу. − Ч.:Рута, 2000. – 136 с.

8. Вердиева З.Н. Семантические поля в современном английском языке. – М.: Высшая школа, 1986. − 120 с.

9. Бондарко А.В. Основы функциональной грамматики: Языковая интерпретация идеи времени / А.В. Бондарко. − Санкт-Петербург.: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1999. – 260 с.

10. Concise Oxford Thesaurus. − Oxford: OUP, 1993. – 1703 p.